

UMARK 54

Arkeologisk rapport

Institutionen för idé- och samhällsstudier

Umeå universitet

Lokaliseringen av fyndplatsen för den s k Hampnästoften våren 2001

Per H Ramqvist

- Umeå 2010 -

UMARK 54

Arkeologisk rapport

Institutionen för idé- och samhällsstudier

Umeå universitet

Lokaliseringen av fyndplatsen för den s k Hampnästoften våren 2001

Per H Ramqvist

- Umeå 2010 -

Omslagsbilden visar ett foto av Hampnästoften (foto: Per H Ramqvist)

© Författaren och Institutionen för idé- och
samhällsstudier
Umeå universitet

Eget tryck
Umeå 2010
ISSN 1401-5986

Innehåll

FÖRORD	4
INLEDNING	5
FYNDPLATSENS LOKALISERING	5
UNDERSÖKNINGEN	8
DATERINGAR OCH SLUTSATSER AV GRÄVNINGEN	8
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	13
DAGBOKSANTECKNINGAR	13
REFERENSER	15

Förord

Närmare 80 år efter upptäckten av den s.k. Hampnäs-toften - sittbräda till en fartkost av Hjortspring-typ - lyckades vi 2001 fastställa dess fyndplats. Detta genom människor i bygden och deras unika kombination av lokala kontakter och sitt intresse för sin bygds historia. I och med att så lång tid förlöpt och ingen omgående kunde säga vad man hittat, blev föremålet undanstoppat bland annat material i magasin på Murberget i Härnösand. En liten kort historia om Murbergets personalsituation vid denna tid kan vara av visst intresse (uppgifterna nedan har jag fått av arkivarie Göran Gullbro, tack).

Murbergets friluftsmuseums starke man och grundare var Theodor Hellman och vid tiden för toftens inlämnande till museet, i början av 1930-talet, var bemanningen på museet tämligen stor. Där var bl a fil kand Lennart Björkquist som hade till uppgift att göra en beskrivande katalog över samlingen. Men redan 1932 drogs såväl Björkquists som vaktmästartjänster in och sannolikt hann man aldrig den gången att närmare studera sittoften. Under 1934-1939 sommararbetade Theodors Hellmans son Bo Hellman på Murberget och 1940 fick han ammanuens tjänsten. År 1942 efterträdde han som 30-åring sin pappa och blev landsantikvarie på Murberget. Under dessa år blev Hjortspringfyndet i Danmark bearbetat och publicerat. Man kan undra vad som hade hänt om man fortsatt med katalogiseringsarbetet och inte snålat in på tjänster? Hade ammanuensen haft/getts möjlighet att följa med vad som hände inom nordisk arkeologi? Hade Murbergets museala utveckling sett annorlunda ut? Nu kom i alla fall toften att ligga kvar obemärkt fram till början av 1990-talet då just "det riktiga" museet skulle byggas och arkeologiskt material skulle in i mont-rar och ställas ut.

Som framgår av nedanstående kommer med största sannolikhet fler delar av "Hampnäsbåten" aldrig med att påträffas, och vi får se det som en högst osannolik händelse att åtminstone en välbevarad del någonsin blev påträffad. Ett tack till Reinhold Eriksson som som hittade och tog tillvara den "vackra träbiten".

Umeå den 8 mars 2010
Per H Ramqvist

Inledning

Någon gång vid första hälften eller mitten av 1920-talet skulle en affärsbyggnad uppföras vid Alnäsbacken, Själevad sn i Ångermanland. Marken ägdes av agronomen Reinhold Eriksson. Vid schaktningsarbetena till byggnaden framkom ett av de märkligaste arkeologiska fynden som påträffats i Norrland, nämligen den s k Hampnäs-toften, dvs en sittbräda till en stor kanot eller båt. Föremålet togs föredömligt om hand av Reinhold Eriksson som under slutet av 1920-talet vidarebefodrade toften till Länsmuseum i Härnösand (då Murberget). Där föll dock föremålet i glömska fram till 1990-talet då Länsmuseum Västernorrland i Härnösand skulle uppföra utställningar till sitt nya museum. Då gjordes upptäckten att det faktiskt rörde sig om en likadan toft som de i Europas äldsta farkost, nämligen den danska Hjortspringsbåten (Rosenberg 1937).

Föremålet uppmärksammades inte av den personal som under slutet av 1920-talet tog emot det på Murberget. Det var väl i och för sig förstäligt att ingen koppling gjordes till Hjortspring vid den tiden. Hjortspringfyndet grävdes ut 1921-22 och under 1920-talet publicerade Rosenberg m fl, en handfull småartiklar och notiser i mer eller mindre obskyra tidskrifter. Först 1937 publicerades fyndet i en monografi av Rosenberg. Men det ska sägas, att det är inte direkt iögonenfallande att sittofter av Hampnästyp ingick i fyndet. De två avbilningar av tofter som publicerades av Rosenberg (1937:82f, fig 56-57) är både tagna direkt från sidan, där man inte alls uppfattar de så typiska skovelformade sittbrädorna. Den enda figur som kanske skulle kunna ha lett en ovanligt observant arkeolog på spåren är den ytterst dåligt beskrivna konstruktionsteckningen som här återges som figur xx. Men då ska vi komma ihåg att det gått ett antal år sedan hampnästoftens inkom till Murberget.

Fyndplatsens lokalisering

Den exakta platsen för fyndet var inte känd, men antogs vara Hampnäs Folkhögskola (Jansson 1994), beläget endast 5 m ö h. Enligt de noteringar som gjordes när objektet togs emot vid länsmuseum i Härnösand kan man läsa följande:

Fig 1. Jakob Eriksson på platsen där hampnästoftens hittades i början av 1920-talet. Nu står ett garage på den plats där Haldan Andersson grävde en grund för sin affär och då fyndet gjordes. Foto: förf.

Föremål nr 8690, Hampnäs folkhögskola, Lägenheten Tallåsen. Av trä ca 1 meter långt. Mittpartiet med hål, ändarna med ovala, bladlika utvidgningar, å ena sidan något urholkade. Funnet ca 2 meter under markytan i lerjord, cirka 75 m från Själevadsfjärden. Gåva: Agronom R Eriksson, Själevad.

I och med att det dröjde så länge innan fyndet blev uppmärksammat glömdes också den exakta fyndplatsen bort och man trodde länge att fyndet gjorts vid Hampnäs Folkhögskola. Tack vare intresset från Arne Ögren i Själevad och Lars-Håkan Nilsson från Hampnäs Folkhögskola lyckades man få kontakt med Jakob Eriksson (fig. 2),

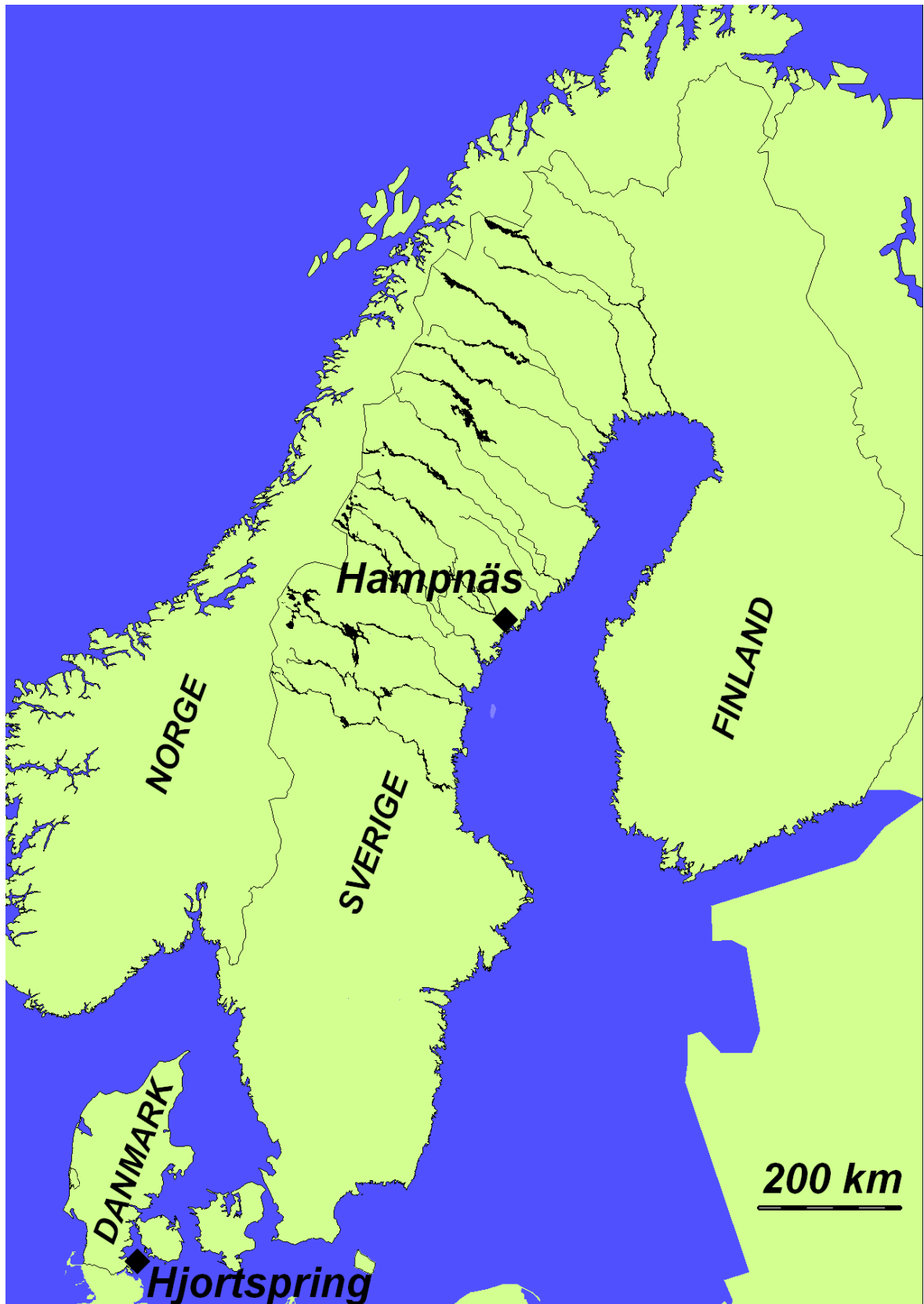

Fig. 2. Karta som visar fyndplatserna för Hampnästoften respektive Hjortspringbåten i Danmark.

brorson till Reinhold Eriksson, som visste exakt var fyndet hade gjorts (fig. 3). Detta skedde sedan Arne Ögren publicerat några rader om hampnästoften i det lokala bladet "Själavadsposten" år 2000 och efterlyst uppgifter om fyndet. Så här skriver Ögren om hur platsen uppdagades:

Jakob Eriksson (född 1917), som är brorson till Reinhold Eriksson berättar att när han 12-13 år hjälpte han Reinhold att köra jord till en väg som ledde upp till Reinholds hus på Tallgårdshöjden. Vid det tillfället pekade Reinhold ut platsen för Jakob där han hittade sittoften från båten. Det hade hänt något år tidigare när en systerson till Reinhold, Haldan Andersson, skulle bygga en affär på samma plats. Nu blev det bara grävt för grunden då Haldan blev sjuk och huset aldrig blev färdigt.

Det var i detta läge jag blev kontaktad och den 17 oktober 2000 blev förevisad platsen av Jakob Eriksson, Arne Ögren och Lars-Håkan Nilsson. Det fanns ingen som helst anledning att misstro de uppgifter Jakob Eriksson lämnade och det skulle senare visa sig att han sannolikt hade helt rätt i angivelserna.

Återigen kan vi konstatera att den så vanliga klyftan mellan professionella arkeologer och allmänheten tilltärpts av energiska och envisa hembygdsintresserade personer som verkligen vill veta vad som i bygden timat. Med tanke på den respektabla ålder uppgiftlämnaren hade får vi säga att uppgifterna framkom i "sista sekunden".

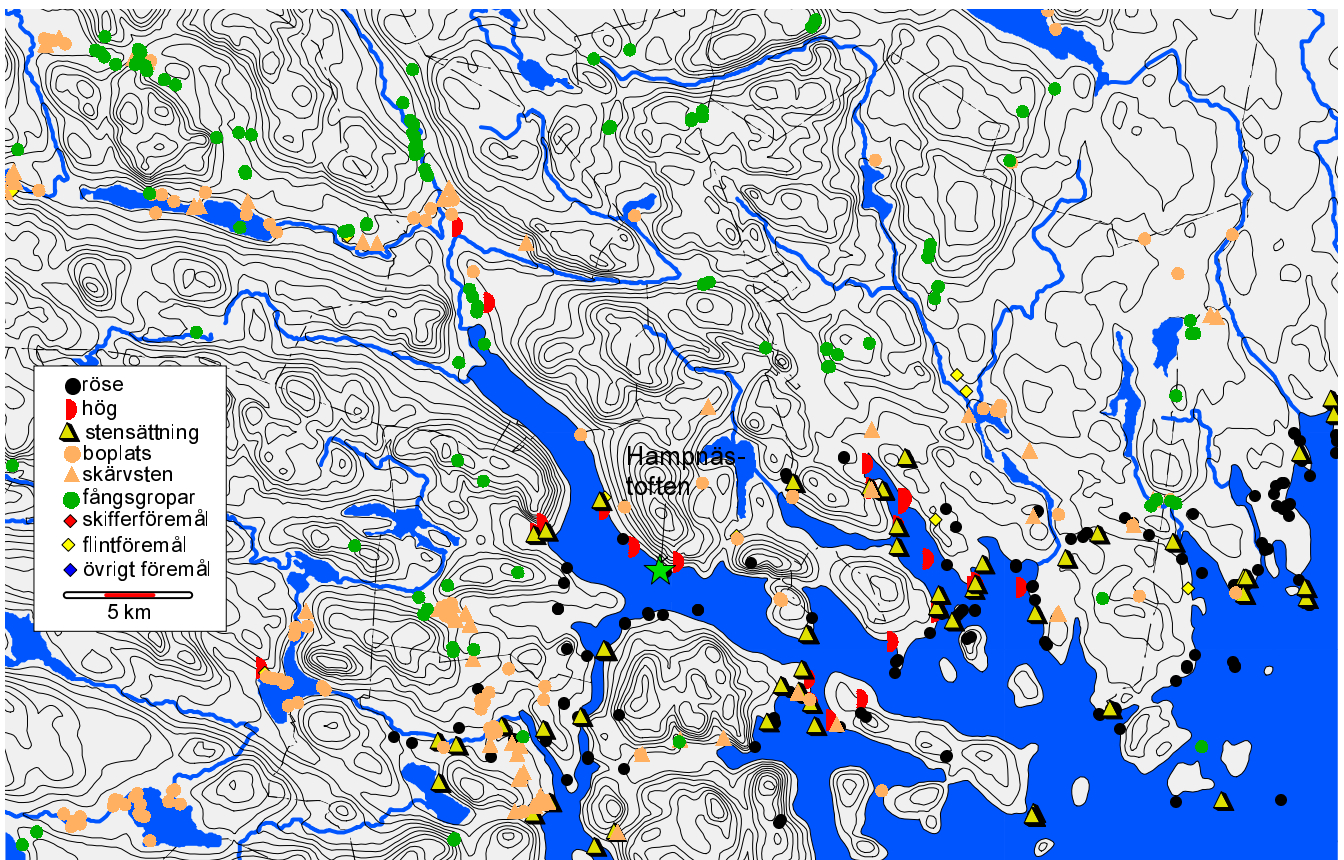

Fig. 3. Kartan visar fornlämningsbilden runt fyndplatsen för Hampnästoft (markerad med grön stjärna). Det är noterbart att många typer av fornlämnningar koncentreras sig runt Moälvens mynningsområde. Rösen, stensättningar och inte minst den första sedentära bebyggelsen i Gene ligger centralt i området. På kartan motsvarar kustlinjen 25 m ö h, dvs ungefär tiden för Hampnästoft.

Undersökningen

I och med att en trolig plats blivit lokaliserad igångsattes den 29 maj 2001 tre intensiva dagars grävningsarbete. Med maskinell hjälp grävde vi oss ner till 1,5 - 2 meters djup på en yta ca 12 x 4 m stor yta kring den utpekade platsen. Efter omfattande varviga sediment utan några som helst spår av påverkan eller inslag av organiskt material, stötte vi på ett mjäla-lerhaltigt och vätskehållande lager fyllt med diverse organiska rester. I de mest lerhaltiga partierna fanns till synes färskas delar av kvistar och vass och i de lite mer grovkorniga partier fanns delvis mycket omfattande delar av trädstammar, grenar, bark och näver.

Dateringar och slutsatser av grävningen

Vi har jobbat med två typer av dateringar för att förstå vad som skett på platsen, dels landhöjningsförhållandena och dels genom ^{14}C -analys.

Sittoften har sedan tidigare blivit ^{14}C -daterad genom Läns museet Västernorrlands försorg (Jansson 1994, 2004; Holmqvist 1999) och fick värdet 2160±80 BP (Beta-68261), vilket kalibrerat blir 392 - 38 f Kr (99,1 % sannolikhet). Eftersom standardavvikelsen är rätt stor och kalibreringskurvan ger flera alternativ går det inte att göra den mer precis.

Fig. 4. Platsen för fyndet ligger drygt 400 meter norr om Hampnäs folkhögskola, där man länge trodde att fyndet gjordes (karta Örnsköldsviks kommun).

Fig. 5. Lena Edblom blottlägger välbevarade trärester i det mjäla/lerhaltiga lagret som framkom under de varviga sedimenten. Foto: förf.

Fig. 6. Här syns de mäktiga sedimenten som avsatts någon gång mellan Kr. f. och 700 e. Kr. Överst till vänster framkom en liten grop fylld med skörbränd sten, som sannolikt anlagts ganska snart efter att platsen stigit ut havet ca 700 e. Kr. Foto: förf.

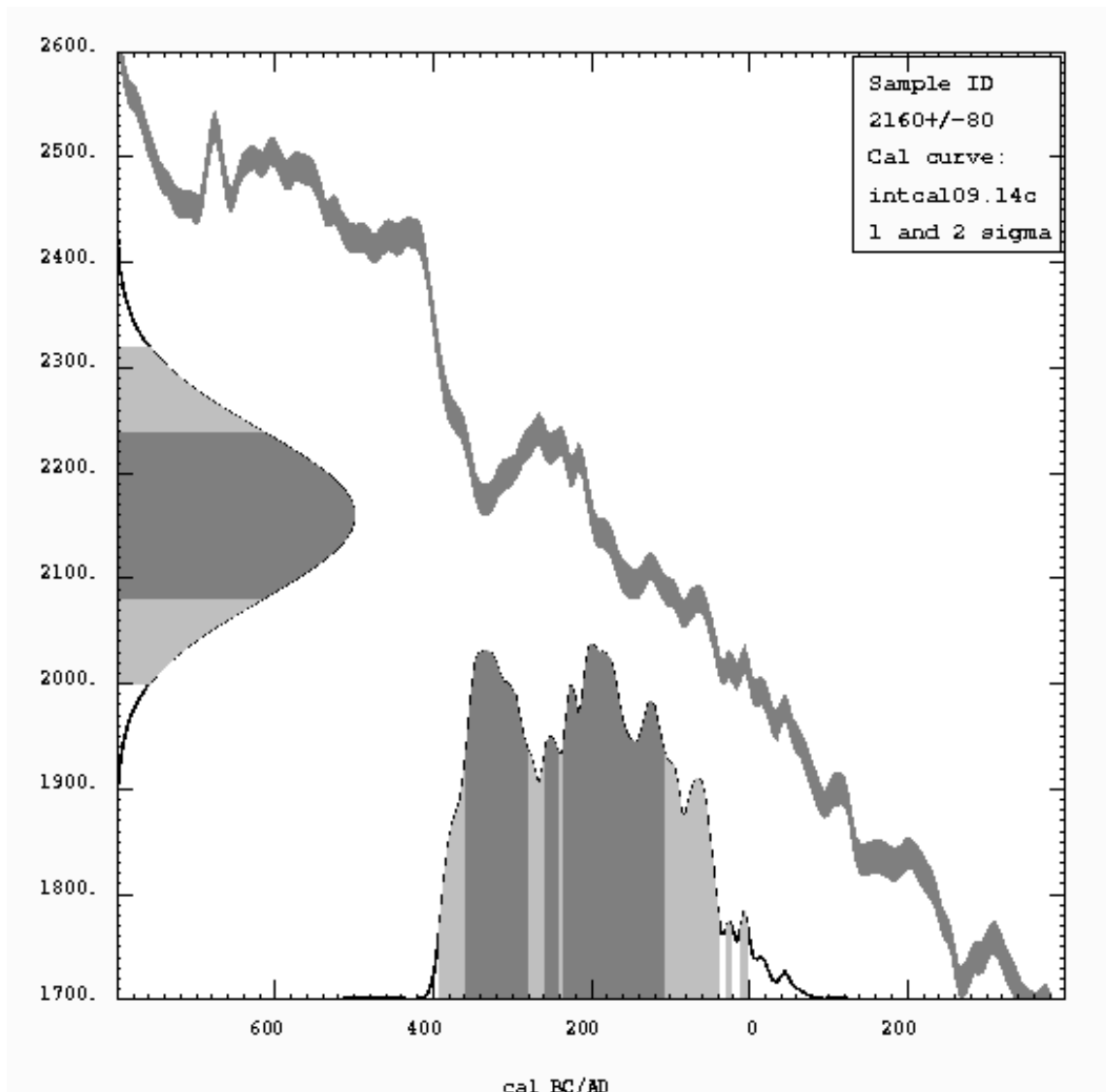

Fig 7. Kalibreringen av dateringen från sittoften, prov nr Beta-68261. Kalibreringarna gjorde i CALIB Radiocarbon Calibration (M. Stuiver, P.J. Reimer, and R. Reimer Execute Version 6.0html).

Tab. 1. Fördelning av osäkerhetsmarginalerna i prov Beta-68261.

	Datering	% sannolikhet
68.3 % (1 sigma)	cal BC 358- 279	0.369
	cal BC 258- 242	0.058
	cal BC 236- 108	0.573
95.4 % (2 sigma)	cal BC 392- 38	0.991
	cal BC 28- 24	0.003
	cal BC 10- 3	0.006

Vi lät inom projektet ^{14}C -datera en barkbit från bottenlagret. Det gav värdet 1955 $\pm$ 45 BP (Ua-23995), vilket kalibrerat blir 54 f Kr - 135 e Kr (99,7 % sannolikhet). Analysen gav ett mycket smalare resultat än den föregående och kan med största sannolikhet i det 1 århundradet e Kr, kanske helst dess förra hälft. Det betyder att toften med största sannolikhet påträffats i det av oss undersökta fyndlagret.

Tittar vi sedan på den avvägda nivån av markytan direkt ovanför det daterade fyndet ligger den 13 m ö h, vilket enligt gängse strandförsjutningskurva (Berg-

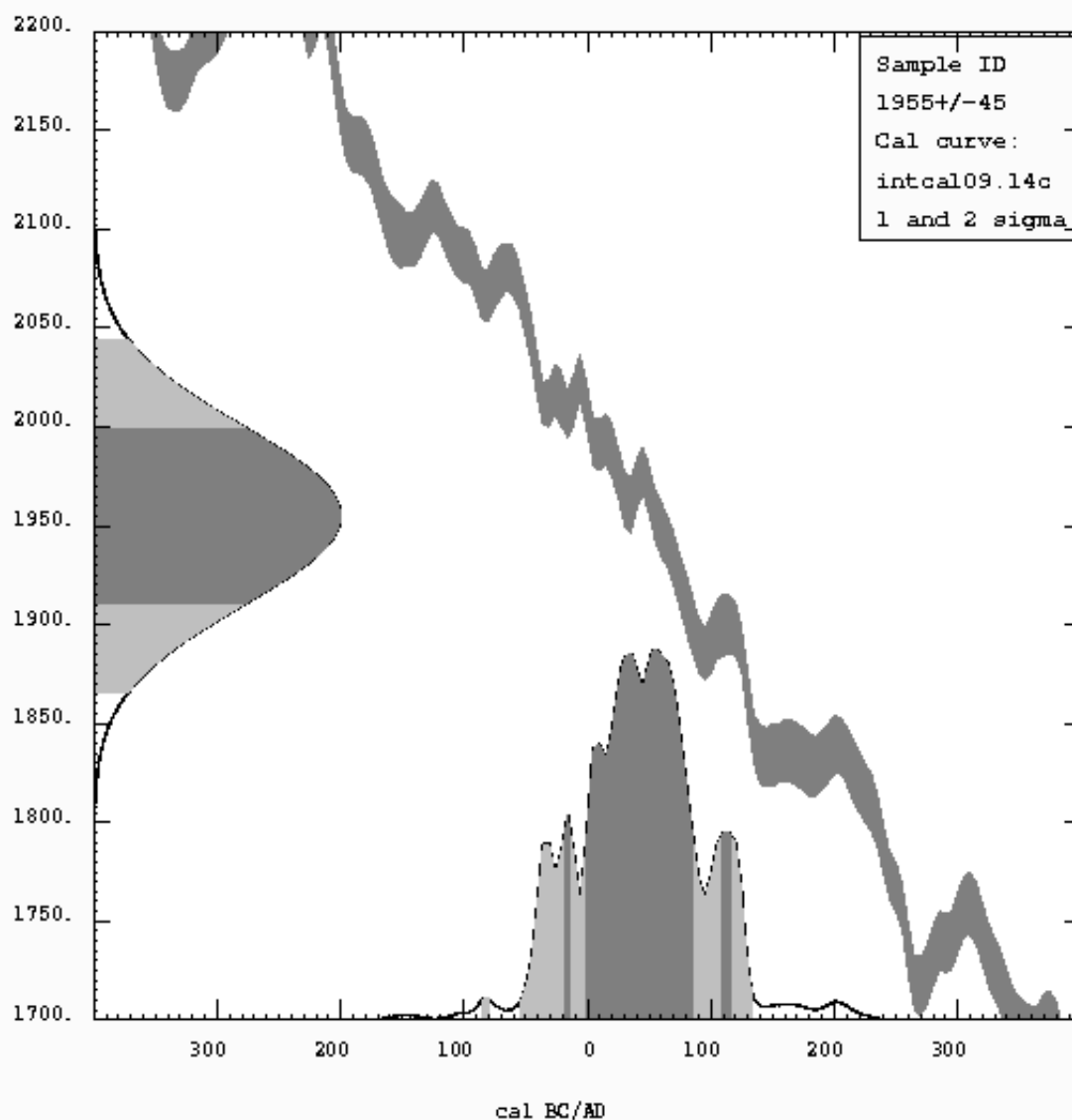

Fig. 8. Kalibreringen av dateringen från ytterved (bark) från bottenlagret i det undersökta schaktet, prov nr Ua-23995. Kalibreringarna gjorde i CALIB Radiocarbon Calibration (M. Stuiver, P.J. Reimer, and R. Reimer Execute Version 6.0html).

Tab. 2. Fördelning av osäkerhetsmarginalerna i prov Ua-23995.

	Datering	% sannolikhet
68.3 (1 sigma)	cal BC 19- 13	0.033
	cal BC 1- cal AD 85	0.916
	cal AD 109- 117	0.051
95.4 (2 sigma)	cal BC 86- 79	0.003
	cal BC 54- cal AD 135	0.997

lund 2004) betyder att ytan uppgrundat ca 700 e Kr. Vid tiden för dateringen av sitttoften, dvs ca 200 f Kr stod dock vattnet ca 22 meter högre än i dag, vilket betyder att vi har att göra med en båtdetalj som på sin tid sjunkit i fjärden som den gången på denna plats var ca 12,5-13 meter djup. Därefter har en omfattande sedimentation kontinuerligt bäddat in fyndet i upp till två meters mäktighet. Det är också denna sedimentation som gjort att toften, tillsammans med övrigt organiskt material bevarats fram till våra dagar.

De slutsatser man kan dra utifrån dateringar och grävningresultat är således att en båt har förlit någonstans på den under 200-talet f Kr mycket breda havsvik som Själevadsfjärden då utgjorde (Ramqvist 2009:109, fig. 15). Sannolikt har de olika båtdelarna och annan lös utrustning flutit runt i havsviken och somliga delar har lossnat från skrovet. Sådant kan gälla t ex en del eller alla av sittofterna, kanske något av borden, en styråra, paddlar, eventuella sköldar och annan materiel som medfördes. *Chansen att i ett sådant scenario stöta på ytterligare delar av den förlista båten är naturligtvis oändligt små.*

Administrativa uppgifter

Län: Västernorrland

Kommun: Örnsköldsvik

Socken: Själevad

Koordinater: RT90: X= 1639 390; Y= 7024 525

Fastighet: Österalnäs 6:34

Fornlämningsnummer: Inget fornlämningsnummer

Undersökningens art: Forskningsundersökning

Deltagare: Lena Edblom och Anders Thorsén

Ansvarig för undersökningen: Per H Ramqvist, Institutionen för idé- och samhällsstudier, Umeå universitet (då vid Mitthögskolan, Örnsköldsvik).

Rapport: Per H Ramqvist, Inst för idé- och samhällsstudier, Umeå universitet.

Dagboksanteckningar

Tisdag den 29 maj 2001

Mulet och kyligt väder.

Efter diverse bestyr på inst, kom vi, Lena Edblom, Anders Thorsén och jag, ut till grävningplatsen. Vi lånade motorsåg och lite annan grävutrustning av Angaria och for sedan ut för fältplanering.

En ca fyra meters bred remsa närmast garagets långsida (där Eriksson pekat) ansågs lämplig för avbaning. Dessutom en profil in i den intakta delen av åsen, ej påverkad av den gamla sandtåkten. Vi fällde ca 8 mindre träd, tall och några björkar. Vi lokaliserade också två närliggande fixpunkter, en på Gottnevägen och en vid översta villan på Alnäsbacken. Den sistnämnda hade också höjdvärde. Det finns möjligheter att stå på grävningplatsen och göra skärbindning, men det blir knappt.

Avslutade kl 16

Onsdag den 30 maj 2001

Strålände sol hela dagen, men inte riktig sommarvärme i luften. Perfekt arbetsväder.

Grävmaskinisten Assar var på plats när jag anlände kl 8.00. Han hade en behändig 6-tonnare på larvfötter. Vi började med att ta väck stubbarna samt lyfta undan det fällda virket som vi placerade vid garageinfarten. Vid pass 8.40 kom Anders T och vi tog då bort den stora björken som stod farligt nära tätkanten. Den lutade ut mot vägen och garaget så Assar hjälpte till att med maskinen putta björken åt rätt håll. Allt gick bra. Ca 9.10 kom Lena E som hade varit på inst för att skriva sina båda rapporter till Gene fornby's styrelse som har årsmöte i morgon.

Vid 9.30-tiden dök Jakob Eriksson upp en första gång för att inspektera och för att meddela att Stiftelsen Reinhold Erikssons minne skulle ha möte idag och att oppositionsrådet Dan Olsson (c) och bror till centerledaren Maud Olofsson, skulle titta förbi på väg ner till mötet i Näske. Han är ordf i styrelsen och kom också och informerade sig om läget vid 11-tiden, strax därför hade Jakob besökt oss ytterligare en gång. Vid 11.30-tiden kom Arne Ögren i spänd förväntan och när han var där kom de första fynden. En hel del trä, stockar och kvistar och lite björknäver framkom på ca 1,5 meters djup, på en nivå som vi uppskattade

var densamma som Jakob Eriksson pekade ut. Ner till denna nivå fannas inga tecken på något organiskt material, men en hel rad sedimentationslager fanns ovanpå. Vi ringde till kommunens geolog Jan Henningsson, som kom ut efter lunch. Han var väl inte helt uppdaterad, men vi resonerade lite om sedimentationshastigheter och lagrens olika utseenden och kom väl fram till att den mängd sediment som avsatts ovanpå virkesresterna, främst varit beroende av Moälvens skiftande vattenföring och klimatets inverkan på detta. Många tunna lager varavade med ett flertal tjockare lager särskilt i profilen övre del. Ca 0,5 meter från dagens markyta finns ett dm-tjockt lager som helt skiljer sin från resten. Det är ett grått lerlager, vilket är det enda lerlagret i profilen, de övriga är moiga och mjälige sediment. En hypotes är att detta lager avsatts vid någon form av "naturkatastrof" kanske om (och när) den beryktade fornsjön i Kubbe sprängde sina bräddar. En episod således liknande den som Vild-Hussen åstadkom i Indalsälven. Det vore intressant att se om något motsvarande på lämpligt avstånd skedde i Moälven. Men om det skett i Moälven måste det ha skett senast ca 700 e Kr (pga av landhöjningen) och då skulle det innebära att samtliga avsättningar vi kommit på idag, från det organiska lagret upp till lerlagret skulle ha avsatts på knappt 1000 år (ca. 200 f Kr - 700 e Kr).

På lunchen besökte jag Angaria vid deras idag påbörjade avslutning av utredningen för "Foppas golfbana" i Tvillingsta. De har kvar den lägre delen av terrängen som är mestadels lågt liggande åkermark. Jag lånade avvägningsinstrumentet.

Vid 14.30-tiden kom Örnsköldsviks Allehanda, Leif Wikberg och journalisten Alice Näslund. Hon verkade inte speciellt intresserad och såg ut att vara en aning malplacerad. Vi får väl se imorgon om och i så fall hur bra reportaget blir. Under ÖAs besök kom återigen Arne Ögren samt en ledamot av styrelsen för stiftelsen Reinhold Eriksson minne. Han meddelade att man inte kunde ta något direkt beslut angående min ansökan om betalning för maskintiden (8000:-), men sade lite kryptiskt att det nog skulle ordna sig i alla fall! Vad han nu kunde mena med det. Jag skulle få besked lovade han. Även stadsträgårdsmästaren Ove Johansson (gift med kulturchefen i Sundsvall Margareta Johansson) dök upp, alltid lika intresserad och road. Men han kunde inte vedartsbestämma åt oss!

Assar grävde väl ca 5 x 3 meter ner till (och på sina ställen djupare) till "organiska lagret". Inom några meter närmast garaget, dvs den plats som låg närmast var Jakob pekade, tog vi ner ännu djupare och igenom ett par dm tjockt lerskikt under vilket glacialsand kom. I lerskiktet hittades en hel del vass- och småkvistfragment som var helt färsk. Den besökande grannen (han med fixpunkten) tog vara på en minst 2000 år gammal färsk kvistbit. På slutet av arbetsdagen kom även Lisette Eriksson på besök, samt ytterligare en granne som imorgon skulle visa oss några "underliga" lämningar i närheten.

Vi tog vara på barkbitar samt två ca dm-tjocka skivor av den största stocken och en av de mindre som sparas för eventuell datering i framtiden. Inga årsringar synliga i tvärsnittet, vilket kanske pekar på att det rör sig om lövträd.

När alla åkt hem vid 16-tiden fotade jag några extra bilder över området och då dök Lars-Håkan Nilsson från Hampräs Folkhögskola upp. Han berättade för mig vad vi hittat och förklarade det mesta, jag behövde just inte säga någonting.

Torsdag den 31 maj 2001

Strålände sol och perfekt arbetsväder, men ingen riktig värme i skuggan.

Tidningsartikel i ÖA idag, ganska stort uppslaget och bra skrivet av Alice Näslund. Fotade profilen ordentligt på morgonen när den låg i skugga. Vi grävde idag färdigt allt det vi planerat samt en liten utstickare i SÖ delen av schaktet, så att den slutliga ytan kom att bli ca 12 x 4 m med en ca 2 x 2 m stor utstickare i SO. Det lager som innehöll organiskt material kunde följas över precis hela den undersökta ytan. På några ställen i den mellersta delen och i utstickaren låg en del virke i litet finkorningare material (närmast ler) varför dessa stycken var betydligt bättre bevarade än majoriteten. Vi tog till vara ett stycke av en sådan mer hållfast bit. I dessa finkornigare partier fanns också en hel del "purfärsk" vass etc. Dock, inga som helst spår av bearbetat virke. Vi hittade en "plåtburk" i kanten närmast garaget på ett betydande djup och som väl måste vara ett resultat av en sentida nergrävning, även om vi inte lyckades se några spår av någon nergrävning. Vi vet ännu inte vad det är för föremål, det ser onekligen ut som en konserverburk med mycket fastrostad jord och plåten/järnet har ingen rejäl kärna av synligt järn, vilket brukar vara fallet när det rör som

om kraftigt korroderat järn. Detta kan i och för sig tala för att det verkligen var en plåtburk. Något som liknade gummi fanns också längs ena sidan (oljefilter? från det intilliggande garaget?).

Snittade också en liten *kokgrop* högst upp i den stora profilen som innehöll sotig, kulturpåverkad jord och ca 10 liter skörbränd sten. Stenen var mestadels mycket dålig och smulades sönder mycket lätt. Kokgropen var närmast oval 0,5 x 0,3 m stor (Ö-V) och 0,3 m djup. Dess botten vilade i mitten på det lerlager som syntes i den stora profilen ca 0,5 m under markytan, vilket betyder att även lerlagret (förstås) följer markens lutning. Inga fynd påträffades i anläggningen, inte heller något kol.

Vi gjorde också en höjdvägnings av profilens översta del, dvs toppen på härden ligger på 13,76 m ö h och det nuvarande markplanet i höjd med garagets V slut, dvs den lägsta punkt vi undersökte ligger 11,42 m ö h.

Gott om besökare hela dagen, förutom "stamgästerna" Jakob Eriksson, Arne Ögren och Lars-Håkan Nilsson, en hel rad nyfikna och intresserade människor. Bl a fotografen Leif Wikberg från ÖA och min gamla student Malin Eriksson med nyfött barn. Även fru Dickens, samt grannfrun Ingrid Karlsson som gärna ville visa oss en lämning hon sett uppåt det närliggande Kastuberget något NÖ om grävningen. En skyddsvärnsliknande lämning skulle finnas där. Lena E och jag slog följe med henne ganska långt uppför bergsslutningen och fann en ca 7 x 4 m stor husgrund med intilliggande igenväxt åkerteg. I slutningen hade den en meterhög kraftig stenmur, medan golvet snarast var nergrävt i den del som vätte uppåt och hade kallmurad insida. Gavlarna något lägre murar. Väldigt avigt läge långt från ära och redlighet. En stor tjock asp växte i den större muren som i övrigt var kraftigt övermossad, men husgrunden är uppskattningsvis runt 100 år eller något sådant. Vidunderligt fin utsikt över Själevadsfjärden från den intilliggande branten. Såg en solande huggorm på vägen upp.

Mycket fika idag. Anders T bjöd på bulla och Coca Cola, Ingrid Karlsson bjöd på hemgjord saft och hembakade skorpor och Lars-Håkan bjöd på Magnum-glass avslutningsvis. Trevligt.

Referenser

- Berglund, Mikael 2004. Holocene shore displacement and chronology in Ångermanland, eastern Sweden, the Scandinavian glacio-isostatic uplift centre. *Boreas*, vol. 33, Nr. 1, march 2004:48-60.
- Holmqvist, Magnus 1999. The coast of Norrland. Some examples of activities in the northern Baltic Sea. *The marine archaeology of the Baltic Sea area. Conditions in the present; possibilities and problems in the future* (ed. Lindström, Marcus). Södertörns högskola. Research reports no 1:74-77. Huddinge.
- Jansson, Seth 1994. Nordsvensk Hjortspringbåd? *Marinaræologisk Nybedsbrev fra Roskilde*, nr 2 Mars 1994:16-17. Roskilde.
- Jansson, Seth 2004. Norrländska fynd med belysning på hållristningstid. *Botnisk Kontakt* XI:101-112. Härnösand.
- Ramqvist, Per H. 2009. Hampnäs-toften. Tradition eller förnyelse? *Arkeologi i Norr* 11:93-114.
- Rosenberg, Gustav 1937 (med bidrag av Knud Jessen og Fr. Johannessen). *Hjortspringfundet*. Nordiske fortidsminder. III. Bind. 1. Hefte. København
- Ögren, Arne 2000. Båtfyndet på Hampnäs har nått sin lösning. *Själevadsposten* 2000. Örnsköldsvik.

Arkeologiska rapporter från Umeå universitet (Umark)

Erik Norberg 1995. Rapport över arkeologisk undersökning av fornlämning Raä 249, Karl-Gustav sn, Norrbotten. Anläggning 6 hyddbotten och anläggning 7 boplatsgrop. Umark **1**. Umeå.

Erik Norberg 1996 . Rapport över arkeologisk undersökning av fornlämning Raä 249, Karl-Gustav sn, Norrbotten. Anläggning 5, hyddbotten. Umark **2**. Umeå.

Per-Erik Egeback 1996. Rapport över arkeologisk undersökning, Pörnullbacken, Vörå sn, Österbotten. Osteologisk rapport: Barbro Hårding. Arkeobotanisk rapport: Karin Viklund. Umark **3**. Umeå.

Anna-Karin Lindqvist med bidrag av Per H. Ramqvist och Barbro Hårding 1996. Gallsätter. Arkeologisk undersökning av fornl. komplex Raä 7, Skog sn, Ångermanland 1994-1995. Umark **4**. Umeå. (OBS Utvidgad färgedition finns också att beställa på CD, för Mac eller PC)

Joakim Goldhahn 1997. Röse och stensättning vid Yttertavle 1:41, Umeå sn, Västerbotten. Umark **5**. Umeå.

Björn Oscarsson 1997. Rapport över arkeologisk undersökning av fornlämning Raä 172, Nysättra sn, Stradfors 2:14, 1:16, Västerbottens län. Umark **6**. Umeå.

Åsa Lundberg & Tarja Ylinen 1997. Rapport över arkeologisk undersökning av boplat Raä 510, Västerdal 1:1, Flurkmark, Umeå sn, Västerbotten. Umark **7**. Umeå.

Cecilia Hällström 1997. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 152 och 150, Hög sn, Gävleborgs län. Umark **8**. Umeå.

Cecilia Hällström 1997. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 127, Jättendal sn, Gävleborgs län. Umark **9**. Umeå.

Per-Erik Egeback 1997. Rapport över arkeologisk undersökning, Pörnullbacken, Vörå sn, Österbotten. Umark **10**. Umeå.

David Loeffler 1998. Arkeologisk undersökning av Grodan, Vuollerim, Raä 1292, Jokkmokks sn, Lappland, 1987. Umark **11**. Umeå.

David Loeffler 1998. Arkeologisk undersökning av Norpan 1 (J106E), Vuollerim, Raä 1292, Jokkmokks sn, Lappland, 1983 och 1987. Umark **12**. Umeå.

David Loeffler 1998. Arkeologisk undersökning av Norpan 2 (J106A), Vuollerim, Raä 1292, Jokkmokks sn, Lappland, 1983-1987. Del 1-8. Umark **13**. Umeå.

Per H. Ramqvist 1999. Den äldre bebyggelsekontinuiteten i Ångermanland. Rapport från ett arkeologiskt projekt omfattande undersökningar på Raä nr 1 och 2 i Arnäs sn, Raä 32 i Själevad sn samt fyra fosfatkarteringar i Själevad och Arnäs sockar. Umark **14**. Umeå.

Christina Westlin. (red) 1999. Arkeologisk undersökning av Pörnullbacken, Vörå, Österbotten, Finland. Del 1-2. Umark **15**. Umeå.

Carina Olson 1999. Osteologisk rapport över brända ben från Hedningahällan, Raä 68, Enånger socken, Hälsingland. Umark **16**. Umeå.

Lennart Klang 2000. Arkeologiska utgrävningar i Fattenborg, Töre socken, Västerbottens län. 1996. Delundersökning av boplatsvallar och boplatsgropar. Raä 318, 341 och 408. Umark **17**. Umeå.

David Loeffler 2000. Arkeologisk undersökning av Bäckishällorna Oravais, Kimo Finland 1999. Umark **18**. Umeå.

Anna-Karin Lindqvist 2000. "Banafjäll, raä 304 i Grundsunda socken, Ångermanland. Bilaga: Geofysiska mätmetoder tillämpade i ett arkeologiskt sammanhang". Umark **19**. Umeå.

Christina Westlin (red) 2000. Arkeologisk undersökning av Pörnallbacken, Vörå sn, Österbotten, Finland. 1999. Del 1-2. Umark **20**. Umeå.

Thomas Larsson & Lillian Rathje 2001. "Arkeologisk undersökning av stensättningar, skärvtenshögar och kokgrop i Skäran, Nysätra socken (RAÄ 10 & 240), Västerbottens län". Umark **21**. Umeå.

Erik Norberg & Leif Jonsson (osteologisk rapport) 2001. Rapport över arkeologisk undersökning av fornlämning Raä. 249 Karl-Gustavs sn. 1997. Umark **22**. Umeå.

Noel D. Broadbent & Johan Olofsson 2002. Archaeological Investigations of the S. A. Andrée Site, White Island, Svalbard 1998 and 2000. Umark **23**. Umeå.

Anders Huggert & Nina Karlsson 2002. Rapport över arkeologisk delundersökning av härdområdet fornlämning nr 173 samt markkemisk kartering av härdgruppen fornlämning 47, Holmträsk 1:20, Degerfors sn, Vindelns kn, Västerbottens län. 2001. Umark **24**. Umeå.

Alf Björck 2003. Arktiska pilbågar. Katalog över Christian Pfaffs pilbågesamling. Umark **25**. Umeå.

Alf Björck 2003. Pilar och pilspetsar från Västgrönland. Katalog över Christian Pfaffs pilbågesamling. Umark **26**. Umeå.

Helena Andersson, Roger Engelmark & Johan Linderholm 2003. Miljöarkeologisk undersökning av Fattenborg, Raä 341, 405:2 samt 318, Töre sn, Norrbottens län. Umark **27**. Umeå.

Erik Norberg 2002. Rapport arkeologisk forskningsundersökning av en senneolitisk boplatsvall RAÄ 264 Karl Gustav sn, Norrbotten. Osteologisk rapport av Anders Fandén 2003. Umark **28**. Umeå.

Lillian Rathje 2003. Provundersökning av fornlämning Raä 508 i Böle 3:4, Lövånger socken, Västerbottens län. Umark **29**. Umeå.

Lillian Rathje 2003. Arkeologisk undersökning av stensättningar och kokgrop i Skäran, Nysätra socken, Västerbottens län. Umark **30**. Umeå.

Birgitta Fossum & Nina Karlsson 2003. Rapport arkeologisk forskningsundersökning av samiska härdar och boplatser vid RAÄ 1453, 738, 739, 300 och 737, Gråträsk, Piteå sn, Lappland 2002. Umark **31**. Umeå.

Birgitta Fossum & Nina Karlsson 2003. Rapport arkeologisk forskningsundersökning vid samiskt viste RAÄ 300 från yngre metalltid -tidig medeltid, Gråträsk, Piteå sn, Lappland 2002. Osteologisk rapport av Leif Johnsson. Umark **32**. Umeå.

Sara Hjalmarsson 2003. Arkeologisk och miljöarkeologisk undersökning av skärvstenshög Raä 94:6, Ullevi 5:1, Gåsinge-Dillnäs sn., Södermanland, samt undersökning av provschakt i områdets åkermark. En del i forsknings- och metodutvecklingsprojektet Hällbilder, språk och miljö. Umark **33**. Umeå.

Oili Räihälä 2003. Rapport över arkeologisk undersökning av fornlämning Huhtalehto Raä 221 Hietaniemi sn. Norrbotten 1997. Umark **34**. Umeå.

Kristina Josephson Hesse (red.) 2004. Arkeologisk rapport. RAÄ 16 Mariehem Umeå sn. Västerbotten 2003. Umark **35**. Umeå.

Britta Lindgren 2004. Hällbilder i norr. Forskningsläget i Jämtlands- Västerbottens- och Västernorrlands län. Umark **36**. Umeå.

Britta Lindgren & Johan Olofsson (red.) 2004. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 158, Ådals-Liden sn, Ångermanland. Umark **37**. Umeå.

Britta Lindgren 2005.. Rapport över arkeologisk undersökning av markyta framför hällmälningsslokal, RAÄ 160, Ramsele sn, Ångermanland, 2001. Umark **38**. Umeå.

Daniel Eriksson 2005. Rapport över undersökning av fångstgrop RAÄ 16, Högberget I, Ramsele sn, Ångermanland, 2002. Umark **39**. Umeå.

Peter Holmblad 2005. Rapport över arkeologisk undersökning av Högberget III, Ramsele sn, Ångermanland, 2003. Umark **40**. Umeå.

Anna-Karin Lindqvist 2005. Arkeologiska undersökningar i Själevad socken. Stensättning Raä 92 i Gene samt boplatserna Raä 219 och 155 i Vågsnäs, norra Ångermanland. Umark **41**. Umeå.

Radoslaw Grabowski 2005. Arkeologisk kursundersökning av RAÄ 158 Ådals-Lidens sn. 2005. Umark **42**. Umeå.

Thomas Larsson & Johan Olofsson (red.) 2006. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 158, Ådals-Liden sn, Ångermanland. Umark **43**. Umeå.

Roger Engelmark & Johnny Harju 2007. Rapport över arkeologisk förundersökning av Raä 183, Ramsele sn, Ångermanland, 2005. Umark **44**. Umeå.

Johnny Harju & Erik Sandén 2007. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 202 samt del av Raä 206, Sävar sn, Västerbotten 1992. Umark **45**. Umeå.

Johnny Harju 2007. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 40, Umeå sn, Västerbotten, 1997. Umark **46**. Umeå.

Johnny Harju 2007. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 76, Umeå sn, Västerbotten, 1997. Umark **47**. Umeå.

Ramqvist, Per H. 2008. Fortsatt arkeologisk undersökning av boplatz Raä 510, Västerdal 1:1, Flurkmark, Umeå sn, Västerbotten. Seminariegrävningarna 1998-1999. Umark **48**. Umeå.

Thomas B Larsson 2008. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 158, Ådals-Liden sn, Västernorrlands län, 2006. Umark **49**. Umeå.

Ramqvist, Per H. 2009. En brandgrav från äldre bronsålder. Arkeologisk undersökning av stensättning på gravfältet Raä 77 i Röbbäck, Umeå socken och kommun, Västerbottens län. Seminariegrävningen 2007. Umark **50**. Umeå.

Thomas B Larsson 2009. Rapport över arkeologisk delundersökning av fornlämning nr 49:1, Bygdeå sn, Västerbottens län, 25-28 maj 2009. Umark **51**. Umeå.

Thomas B Larsson 2009. Arkeologisk delundersökning av boplatzvall, Raä 183, Ramsele sn, Västernorrlands län, 2009. Umark **52**. Umeå.

Thomas B Larsson, Radoslaw Grabowski & Göran Ericsson 2009. Arkeologisk delundersökning av boplatzvall, Raä 471:1, Sorsele sn, Västerbottens län, 2009. Umark **53**. Umeå.

Ramqvist, Per H. 2010. Lokaliseringen av fyndplatsen för den s k Hampnästoften våren 2001. Umark **54**. Umeå.

Ramqvist, Per H. 2010. Undersökning av boplatsspår i Gene, raä 22, Själevad sn, Örnsköldsviks kommun, Västernorrlands län. Seminariegrävningen 2009. Umark **55**. Umeå.